

DUDLEY DILLARD'DAN TERCÜMELER

(I_{b3})

S U N U Ş

Ahmet KALIN

Hocam Prof. Dr. Süleyman Barda herşeyden önce ideal plânda kurulacak insanlık mabedinin temel taşlarından biridir.

Hayatımda kendisinden bu istikamette feyiz aldım.

Bununla kendisi supranatüral biridir demek istemiyorum; aksine o her şeyi sevgisi, kızgınlığı, aceleciliği, hayranlıkları, espri ve istihzası ile bir «İnsan»m özelliklerini göstermektedir.

Asistanlığımı yaptığım zaman zarfında beni yetiştirmek konusundaki gayretlerini minnet ile anıyorum. Böyle bir davranışı aynı heyecan ile tevarüs etmek O'nun Akademik mirasının önemli bir kısmına sahip olmak demektir diye düşünüyorum. 1977 yılında Bursa Üniversitesinde yaptığımız bir semineri müteakip akşam yemeğinde akademisyenler Merhum Ülgener ile Süleyman «Hoca»larma «Hocamız, Babamız» diye sevgiyle tempo tutuyorlardı.

O'nun akademik öncülüğünü yaptığı Dış Ticaret Teorisi dersini de bu yıl tevarüs etmenin bahtiyarlığı içindeyim. Hocam için kendisinin de bağlılığı sebebi ile John Maynard Keynes'in Dudley Dillard (1949) yorumlamasını armağan olarak seçtim. Her ne kadar John Stuart Mill'i favorize eder gibi görünürse de bana göre Keynes'in çizgisi ile daha ziyade hemahengdir.

Sevgili Hocam, sizi hep şu satırlar ile hatırlamak istiyorum:

*İyman ve gönül ehliyiz, ettik buna peyman,
Haktır bize mabût, hakikat bize canân.*

Yazımız Dudley Dillard'ın The Economics of John Maynard Keynes The Theory of Monetary Economy, Prentice Hall, New York 1949 Third Printing kitabından yapılmış tercümelerden oluşmaktadır. Özellikle 1., 2., 3., 7. ve 9. bölümler seçilerek bunların özet tercümeleri sunulmuştur. Böylece okuyucuya genel bir bakış açışı verilmek istenmektedir.

BÖLÜM 1

Giriş ve Temel Kavramlar

1 — 12

Keynes'in İstihdam, Faiz ve Para'nın Genel Teorisi, basılmasını izleyen yıllarda (1936 sonrası) uzman kariyerist iktisatçılar ve iktisat politikasını düzenleyenlerin üzerinde derin bir etki yapmıştır.

A. Smith'in Milletlerin Serveti (XVIII. yüzyıl), K. Marx'm Kapitali (XIX. yüzyıl) gibi Keynes'in genel teorisi de uzman kariyerist yazarların aralarındaki tartışmanın odak noktası haline bu nedenle gelmiştir.

Öte yandan, Smith'in kitabı nasıl merkantilizme artan tepkiyi, Marx'm kitabı kapitalizme yönelen eleştiriyi ifade ediyorsa, Keynes'in kitabı da «Bırakınız Yapsınlar» felsefesinin temellerinin reddini ifade etmektedir. Ülkelerin uyguladıkları ekonomik politikalarda bu özelliği (devlet müdahalesi) görmek mümkündür. Truman'm kongreye gönderdiği özel ekonomik rapor; New Deal'in ekonomik politikaları; İngiltere, Kanada ve Avustralya'nın işsizlik politikasını açıklayan «White Papers»; 1945'teki Murray Tam İstihdam Kanunu ve 1946 İstihdam (Çalışma) Kanununu; Fransız anayasasında yer alan aylık çalışma bütçeleri; Maliye politikasındaki yeni düşünceler bir yandan Keynes'in yarattığı etkinin uygulamadaki geçmiş yansımalarını, diğer yandan devlet müdahalesinin yaygınlığını göstermektedir.

Keynes'in Genel Teorisinde kullandığı birtakım kavramlar vardır ki bunları açığa kavuşturmak gerekir:

1 — Keynes'in Teorisinin «Genel» Niteliği

Genel olmak niteliği birkaç noktada toplanabilir:

a) *İstihdam yönünden:*

Keynes'in teorisi klasiklerin tersine tüm istihdam düzeyleriyle ilgilenmektedir. Amaç belli bir dönemde istihdam hacminin hangi faktörleri belirlediğini tesbit etmektir. Bu bir tam istihdam, yaygın işsizlik durumu, ya da ikisinin arası bir durum olabilir. Klâsik teori ise özel mülkiyete dayanan ekonomik sistemin, üretimi, tam istihdam durumuna göre ayarlama eğiliminde olduğunu varsaymaktadır. Bu tam istihdamın genel olması koşuludur. Açıkça görülmektedir ki Keynes «Bırakınız Yapsınlar»a dayalı kapitalizmi bu gelişme aşamasında normal durumunun, dalgalanan ekonomik faaliyetin yaratacağı tam istih-

damdan yaygın işsizliğe kadar geniş bir alanın içinde olabileceğini göstermektedir. O halde Keynes'e göre tam istihdam «özel» bir durum, tam istihdamdan yaygın işsizliğe kadar olan işsizlik durumu «genel» bir durumdur.

b) Çeşitli olayları açıklama yönünden:

Klasik teori işsizliği açıklayamamakla kalmıyor, gerçek dünyada var olanla da çatıştığı için geçersiz hale geliyor. Ancak Keynes belli bir dönemde istihdam hacminin efektif talep tarafından belirlendiğini söyleyerek; talep yeterli düzeyde değilse işsizliğin, talep fazla ise enflasyonun belireceğini birlikte açıklamış olmaktadır. Bu bakımdan «Bir'den fazla ekonomik olayı açıkladığı için» Keynes'çi teori genel teoridir.

c) Toplam değişkenlerle çalışması yönünden:

Keynes'in genel teorisi toplam değişkenlerle çalışmaktadır. Klâsik Teori bireysel değişkenlerle çalışmaktadır. Aradaki tutarsızlığı bir cümle ve bir örnekle belirtelim:

«Tek ekonomik birimlerle yapılan çalışmadan elde edilen sonuç her zaman tüm ekonomik birimler için geçerli değildir.» Örneğin bir kişi diğerlerinden çalarak zengin olabilir, ama bir toplum bu yolla zenginleşemez.

2 — Keynes'çi Teori, Parasal Ekonominin Teorisidir.

Keynes paraya, tüm ekonomik sistem içinde istihdam ve üretimin belirlenmesinde çok önemli bir yer vermiştir. Bu yeni paraya yeni bir fonksiyonu; kıymet biriktirme fonksiyonu sağlamıştır. Kişiler ise kıymetlerin para biçiminde tutulmasını gelecek için yaptıkları tahminlerdeki belirsizlik nedeniyle arzulamaktadırlar. Keynes'in deyimi ile «Kıymetin para şeklinde biriktirilmesi arzusu, bizim geleceği içeren kendi hesaplamalarımıza ve davranışlarımıza olan itimatsızlığımızın göstergesi (barometresi) dir.»

3 --- Faiz, parayı iddihar etmemek için verilen bir primdir.

Kişiler geleceğe ilişkin belirsizlikler nedeniyle ellerindeki kıymetleri para halinde tuttuklarında bu mutlak kat'i bir arzu değildir. Bu arzu faiz biçiminde ödenen bir primle giderilebilir. O halde para biçiminde tutulan servetle (para talebi) faiz düzeyi arasında bir ilişki vardır.

Eğer para halinde tutulan kıymetleri azaltmak istiyorsak faiz düzeyi yükseltilecektir. (Para talebi faiz düzeyi ile tersine ilişkilidir.)

4 — Yatırımlar, istihdam hacminin önemli bir belirleyicisidir.

Gelir ve servet eşitsizliklerinin şekillendirdiği bir toplumda, toplumun tüketim olanakları sınırlıdır. Yani zenginlerin gelirleri arzuladıkları tüketim harcamalarından fazla ve fakirlerin de gelirleri arzuladıkları tüketim harcamalarından az ise; ortada tüketim malları üretmek için gerekli olandan fazla, üretimde kullanılmaya elverişli, kaynaklar var demektir. Eğer bu kaynaklar kullanılıyorsa, hemen tüketilmesi mümkün olmayan malları üretiyorlar demektir. İşte tanım gereği bu mallar (üretimin tüketimi aşan kısmı) yatırım mallarıdır.

Yatırımlar, yeni fabrikalar yapmak, evler inşa etmek, yeni demir yolları yapmak gibi faaliyetlerdir. Bunları yaparken sadece işçilere iş olanakları sağlamakla kalınmamakta, aynı zamanda bunların elde ettikleri gelirle mevcut yatırımların sonucu olarak üretilen malları satın almaları da sağlanmaktadır. Bu açıklamalara göre, eğer yeni yatırımlar yapmayacak olursak, mevcut fabrikalarımızın üretimleri düşer, işsizlik başlar.

Sonuç olarak, yatırımların istihdam hacmini belirleyen etken olduğunu ve yatırımlar değiştikçe, istihdam hacminin dalgalanacağını söyleyebiliriz.

5 — Yatırımların dalgalanması (dolayısıyla istikrarsızlık)nin nedeni psikolojik irrasyonelitedir.

Yatırımların neden endüstri kapitalizminin temelini oluşturduğunu ve yatırımların yapılmasının bir zorunluluk olduğunu biliyoruz. Kapital birikimi (yatırım artışı) zorunlu olduğuna göre, işadamları yatırımlarını nasıl yaparlar sorusu önem kazanmaktadır. Bir fabrika kurmak, ilerde neler olabileceğini tahmin etmekle ilişkilidir. Kurulan fabrika malını satabilecek ve böylece kârlı bir biçimde üretime devam edebilecek midir? Eğer iş adamının tahminleri (ümitleri) olumlu ise bu yatırımı yapacak (fabrikayı kuracak)tır.

Sorun gelecekte neler olabileceğini kestirmek olunca, bu bir belirsizlik içeriyor demektir. Belirsizlik bizi rasyonel, bilimsel bir ölçüden uzaklaştırır. Bu durumda işadamları çoğunluğun kararlarına (ortalama bir düşünceye) göre hareket ederler. Bu durumda yeni bir düşünce ortaya çıkınca kararlar aniden keskin bir şekilde değişir. Yani işadamlarının tahminleri, ümitleri bir bıçağın üzerindedir, istikrarsızdır.

Klâsik teori ise genellikle iyimser görüşlerin, kötümserlere oranla daha baskın olduğunu ifade ederek iktisadi sisteme istikrarlı damgasını vurmuşdur. Keynes sistemin istikrarsız olduğu kanısındadır, istikrar sisteme dışardan müdahale ile sağlanacaktır.

Sonuç olarak yatırımlar, tahmin ve ümit edilen kârlar, alman para için ödenen primin üzerinde olursa, reel olarak artacaktır. Tersî işsizliğe neden olacaktır.

BÖLÜM 2

Klâsiklerin Esasları

13 — 27

«İddia ederim ki, klâsik teorinin postülâları, sadece özel bir duruma uygulanabilir. genel bir duruma değil. Bunun da ötesinde, öğretilikleri gerçek dünyaya uygulandıklarında bizi yanlış ve zararlı yöne iten sonuçları ile, klâsik teorinin varsaydığı özel durumun karakteristikleri, içinde yaşadığımız iktisadi düzende mevcut değildir.»

J. M. Keynes, The General Theory Of Employment Interest and Money, Hancourt, Brace and Co. Lue, 1936, sh. 3

Keynes'in klâsik teoriye yönelttiği eleştiriler yanında onun bu teorinin geçerli olduğunu kabul ettiği pek çok alanlar da vardır. Temel olarak hangi noktada anlaşamadıklarını birazdan açıklayacağız. Ancak bundan evvel «Klâsikler ve Klâsik sıfatı üzerinde durmak gerekir.

«Klâsikler» ya da daha doğru bir ifade ile Klâsik iktisatçılar deyimi ilk defa Karl Marx tarafından A. Smith'i de kavrayacak şekilde Ricardo ve onu izleyenler için kullanılmıştır.

Keynes bu terimi J. S. Mili, A. Marshall ve A. Cecil Pigou'yu da kavrayacak şekilde Ricardo ve onu izleyenleri ifade etmek için kullanmıştır. Keynes'in bir çok eleştirisinde hedef Pigou'dur. Çünkü Profesör Pigou, bu doktrinin en son ve en büyük temsilcisidir.

Klâsik deyimi ise klâsik iktisatçıların ortaya attıkları prensipler topluluğunun «bir asırdan çok bir süre» içinde «geniş» bir kabul görmesini ifade etmektedir.

Keynes'in yöntemine göre bu prensipler topluluğu tek bir düşünce tarzı olarak ele alınmış ve eleştiriler, bu düşünce tarzına yöneltilmiştir.

Temel olarak klâsik teori ile Keynes'in anlaşmazlık noktası şudur: Ekonomi teorisinin A. Smith tarafından temeli atılan, fakat bu temelini J. S. Mill ile birlikte kaybeden «Bırakınız Yapsınlar» felsefesi ile olan evliliği Keynes'çe bu felsefenin öldüğü bir çağda reddedilmiştir. Keynes boşanmayı gerçekleştirmiştir. Keynes'in teorisini bir bütün olarak gördüğümüzde onun ihtilâlcî tabiatını da görmüş oluruz.

Şimdi klâsik teorinin içeriğine bir göz atalım:

Temel olarak «Bırakınız Yapsınlar» felsefesinin sonucu, tam istihdamın sağlanmasıdır. Yani devlet müdahalesi yoksa ve piyasalarda tekelleşme eğilimleri mevcut değilse, piyasalar öyle bir düzen içinde çalışacaklardır ki, tam istihdam zorunlu olarak sağlanacaktır.

Piyasalarda kaynaklar kişilerin arzularına göre yönelirler. Bu yönelmeyi arz ve talep sağlar. Arz ve talep birlikte hem kaynakların, hem de bu kaynakların ürettiği malların birbirlerine göre değerlerini belirler.

Bu değerleri para ile ifade edersek fiyatları buluruz. Fiyatların (mal ve kaynak) en önemli özelliği, aşağıya ve yukarıya doğru esnek olmalarıdır. Fiyatlar arz ve talepe göre öyle değişirler ki, kaynaklar kişilerin en çok tatmin edilmesini arzuladıkları ihtiyaçlarını istenilen düzeyde tatmin edecek yönlere yönelir; malları üretir. Böylece kaynakların tümü en iyi biçimde kullanılmış ve dağılmış olur. (Yani kaynakların tam ve ekonomik kullanımları sağlanmıştır.)

Böylece klâsik teori mevcut kaynakların en iyi kullanımını sağlamak amacı üzerinde durmuştur. Bu da kaynakların bir alandan, diğerine kayması ile gerçekleşir. Bu kayma bazı malların az veya çok üretilmesine neden olabilir, yani zaman zaman işsizlik ile karşılaşılabilir. Ancak fiyatlar öyle bir değişim gösterir ki, bir süre sonra bu mallar için arz ve talep fazlası ortadan kalkar. Bu kısmî işsizliğin giderilmesi demektir. Bu açıklamalar 19. yüzyılın başlangıcında yaşamış Fransız İktisatçısı J. B. Say'ın takas esasına dayalı bir ekonomide sürekli arz ve talep fazlası olamayacağını ifade eden Mahreçler Kanununa dayanmaktadır.

Paranın işin içine girmesi, sonucu etkilemez. Paranın sadece değişimi kolaylaştırdığı ve değişim işlemini etkilemediği kabul edilmektedir.

Tasarruf ortaya çıktığında, klâsik teoriye göre, sistem fiyat esnekliği ile bu tasarrufa eşit bir harcamayı (yatırım) oluşturur. Tasarruf tüketim mallarına değil, yatırım mallarına yönelen harcama anlamındadır. O halde harcamaların bir kısmı tüketim mallarına, bir kısmı da

yatırım mallarına yönelir. Yatırım mallarına yönelen harcamalar artarsa, tüketim mallarının fiyatları düşer, kârlılığı azalır; buna karşılık yatırım mallarına olan talebin artmasıyla bu malların fiyatları ve kârlılığı artar; kaynaklar kârlılığı artan mallara yönelir, bu malların üretimleri talep artışını karşılamak amacıyla artar. (Tasarruf, yatırım eşitliğini faiz fleksibilitelerini kullanarak da açıklayabiliriz.)

Bu açıklamalardan işsizlik konusuna gelebiliriz: Klâsik teoriye göre ekonominin olağan hali tam istihdam durumudur. Ancak bunun dışında geçici olarak arızî (friksiyonel) işsizlik gücü piyasasındaki rekabetin aksamamasıyla oluşabilir. İşgücünün hareketsizliği, bazı işlerin mevsimlik niteliği, malzeme kıtlıkları, makina ve teçhizatla arıza gibi nedenler arızî işsizliğe yol açacaktır. Acaba işsizlik iradî olabilir mi? Klâsik teori bu soruya olumlu cevap verir. Çalışmaya hazır işgücü, piyasada cari olan ücreti tatminkâr bulmazsa çalışmak istemez. Ayrıca bir kısım zenginler işsiz zengin, bir kısım fakirler de tembellikten işsizdir. Klâsik teoriye şöyle bir soru daha yöneltilebilir: Kişilerin iradesi dışında işsizlik ortaya çıkabilir mi? Alınacak cevap açıktır: Bırakınız yapsınlar felsefesi içinde böyle bir durum ortaya çıkmaz. Ancak ücretlere devlet müdahalesi veya sendikaların işgücü piyasasında boy göstermeleri halinde, rekabet koşulları zedelendiğinden, gayri iradî işsizlik başgösterebilir. Ücretlere devletçe veya sendikalarca yapılan müdahale, genellikle, bunların piyasada oluşacak düzeyin üstüne çıkmasına neden olmaktadır. O halde gayri iradî işsizliği ücret düzeyini düşürerek giderebiliriz (Profesör Pigou Lapses From Full Employment 1945 isimli eserinde bu yolu önermektedir.)

Keynes'e göre sorun biraz farklıdır. Pigou çözümü bırakınız yapsınlar felsefesinin tam anlamıyla hâkim olduğu tam liberal veya her türlü kurumuyla otoriter bir toplumda geçerlilik kazanır. Rekabeti zedeleyen güçleri her iki halde de bertaraf etmek gerekmektedir.

Öte yandan 20. yüzyılın demokratik toplumları, minimum ücret düzeyi, sendikalaşma gibi olgulara karşı çıkamaz. O halde bunları var-sayarak bir çözüm aranmalıdır. Keynes'in teklifi sadece bu mu? Eğer böyleyse Genel Teori, Klâsik Teorinin bir varyantı (özel bir duruma uygulanmış hali) değil midir? Başlangıçta sözünü ettiğimiz genel, özel tartışması işte budur.

Şimdiden belirtelim Genel Teori'de ücret düzeyi tam bir esneklik kazansa da, faiz düzeyinin sertliği, ücretleri düşürerek tam istihdama ulaşılmasını engeller. Bu ise klasik önerinin geçersizliğinin kanıtı ve yukarıdaki sorunun olumsuz cevabıdır.

BÖLÜM 3

İstihdamın Genel Teorisinin Bir Başlangıç Özeti

28 — 55

«Bu analiz bize bolluk içinde kıtlık paradoksunun açıklanmasını sunmaktadır.

J. M. Keynes, General Theory (1936) sh. 30

Bu kısmın amacı, okuyucuya teorisinin dolaylı incelenmesinden önce kuşbakışı bir bütünü sunmaktır. Detaylar üzerine yapılacak tartışmalar, bu detayların ortaya çıktığı kavramların birbirleri ile ilişkisi bilindiğinde daha anlamlı bir hale gelecektir. Unutulmamalıdır ki parçalar bütün içinde anlam taşırlar.

I. Efektif Talep İlkesi :

Bu terimi açıklamaya çalışmadan önce belirtelim ki, Keynes'in istihdam teorisinin mantikî başlangıç noktası efektif talep ilkesidir.

Öncelikle «efektif» sıfatının açıklamasını yapmakta yarar vardır. Efektif sıfatı, toplam talep eğrisi üzerindeki bir noktayı ifade etmektedir. Bu noktada toplam talep eğrisi ile toplam arz eğrisi kesişmektedirler.

Bu noktanın «efektif» yani etkin olmasının nedeni, toplam istihdam hacminin toplam talep hacmine bağlı olması ve işsizliğin toplam talep yetersizliği nedeniyle oluşmasıdır. Bu durumda toplam arz eğrisi ile toplam talep eğrisinin kesiştiği noktadaki toplam talep değeri işsizliğe yol açmayan bir talep düzeyini ifade etmektedir. Bu bakımdan istihdam hacminin belirlenmesinde «etkin»dir.

Öte yandan etkin sıfatı satın almak arzusuyla birlikte satın almak gücünü de ifade etmektedir.

Efektif talep kendisini harcamalarda ifade eder. Toplumun reel geliri arttıkça, tüketim gelirden daha az artmaktadır. Bu nedenle istihdamda bir artış sağlamak için yeterli talep reel yatırımın artmasını gerektirir. Bu açıdan yatırımlar artmazsa, istihdam da artmaz.

Keynes'in kullandığı talep kavramı, alışlagelen talep kavramından farklıdır. Bir ekonominin tümü için üretilen malların fizik miktarları farklı olduğundan (ton, metre vs.), Keynes üretimin tümünü kullanılan emek miktarıyla ifade etmiştir. Böylece farklı fizik miktarları ortak bir ölçü ile ifade edilmişlerdir.

Toplam talep fonksiyonu, çeşitli istihdam hacimlerinde üretilen malların satışından umulan hasılatları ifade eder. Herhangi bir istihdam hacminde üretilen malların satışından umulan hasılat, bu malların talep fiyatıdır. İstihdam hacmi arttıkça, üretilen malların miktarları artacağından toplam hasılat artar, vica versa.

Üretimin kârla yönlendirildiği bir tür teşebbüs sisteminde, her iş adamı kendisine en yüksek kâr sağlayacak kadar işçi istihdam edecektir. Belli bir istihdam için iş adamını etkileyecek minimum bir hasılat vardır. İşte bu minimum hasılat da bu istihdam hacminin (o istihdam hacminde üretilen ürünün) arz fiyatıdır. Toplam arz fonksiyonu da çeşitli istihdam hacimlerindeki minimum hasılatı ifade eder. Bu minimum hasılat arttıkça, iş adamları istihdam hacimlerini arttıracaklardır.

Herhangi bir istihdam hacminde umulan hasılat, bu miktar istihdamı iş adamları için kârlı hale getiren gerekli minimum hasılatla eşitlenebilir. Bu istihdam hacmi toplam talep ile toplam arzın eşitlenmesiyle belirlenmiştir. Bu nokta Keynes'in istihdam teorisinin esasıdır. Bu talep miktarı «efektif» talep miktarıdır. Yani istihdam hacmini belirlemede etkin olan talep miktarıdır. Bu talep miktarında iş adamları kârları en yüksek düzeye çıkarmışlardır.

Bu istihdam hacminin tam istihdam hacmi olması gerekmez. Tam istihdam üretim düzeyinde yatırımları, bu üretim düzeyindeki tüketimle üretimi arasındaki boşluğu doldurmaya yeterli olmayacaktır. Bu nedenle toplam arzla toplam talep, tam istihdamdan daha düşük bir istihdam hacminde eşitlenecekler ve bu denge durumunda çalışmak isteyenlerin bir kısmı iş bulamayacaklardır.

Herhangi bir içsel değişimin olmadığından denge değişmeyecektir.

Keynes gibi toplam arzı veri olarak aldığımızda, genel teorisin tezi istihdamın tüketim eğilimi ve belli bir dönemdeki yatırım miktarına bağlı olan toplam talep tarafından belirlendiğidir. Tüketim harcamaları kararlı bir ilişkiyi ifade eder. Bu ilişki gelirle tüketim arasındadır ve değişimin ne miktar olacağını tüketim eğilimi belirler. Yatırımlar ise tüketime oranla kararsız ve gelirden bağımsızdır.

Kararlılık (belirlilik) tüketim için tüketim eğiliminden doğmaktadır. Genellikle halkın gelirden tüketime ayırdığı belirli bir orandır. Keynes bunun kısa dönemde nisbeten belirli olduğunu varsayar. Bu oran, gelir dağılımına, toplumun yerleşmiş gelenek ve alışkanlıklarına, vergi sistemine ve diğer faktörlere bağlıdır.

Yüksek bir tüketim eğilimi, yatırımlarla doldurulacak daha küçük bir boşluğa yol açtığından istihdam hacmi bakımından daha elverişlidir. Eğer tüketim eğilimi %100 yani 1 ise bu durumda yatırımlara gerek yoktur ve klâsiklerin belirttiği her arz kendi talebini yaratır durumu yani tam istihdam söz konusudur. Ancak gerçekte tüketim eğilimi %100'den küçüktür. Endüstri toplumlarında bu fark ancak yatırımlarla karşılanabilir bir durumdadır. Eğer fark kapatılamazsa ve bu uzun sürerse (Ek: Belki Marx haklı çikacaktır) ihtilâlcî hareketleri tahrik edebilecektir.

II. Yatırım Etkenleri :

Yatırım halen tüketilenden daha çok üretmek demektir. Yatırımlar çeşitli biçimlerde olabilirler. Örneğin mamul ve yarı mamul stokları, fabrikalar, makineler gibi. İş adamını yatırım yapmaya yönelten etken bu yatırımların kârlılık ümidinden doğmaktadır. Ümitler geleceğe ait birer tahmine dayandığından, yatırım hacmi geniş dalgalanmalara sahne olur. İş adamları yeni yatırımlardan umulan hasılatın, bu yatırımı yapmak için gerekli fonların maliyetine eşit olduğu noktaya kadar yatırımlar için borçlanabilirler. Keynes'in analizinde yatırım etkeni yatırım kârlılığı ile faiz düzeyi arasındaki ilişki ile belirlenir. Yani yatırımın umulan kârlılığı kapitalin marjinal etkililiği olarak tanımlanır. Kapitalin marjinal etkililiği faiz düzeyinden yüksek olduğu sürece yatırımlar devam eder. Bunu bir örnekle açıklayalım:

Bir bina 20.000.— TL.'ye inşa edilmiş olsun ve yıllık geliri de 1.000.— TL. olsun. Faiz düzeyi %4 iken, 20.000.— TL.'lik binanın değeri nedir?

1 TL.	0,04.— TL. getirirse
X TL.	1.000.— TL. getirir

$$0,04 X = 1.000.—$$

$$X = 25.000.— TL.'dir.$$

25.000.— TL. %4'ten 1.000.— TL. gelir getirir.

20.000.— TL. 1.000.— TL. gelir getirirse,

bu kuram bize %5 gelir getirdiğini gösterir. Çünkü:

20.000.— TL.	1.000.— TL.
1.— TL.	X TL.

$$X = \frac{1}{20} = 0,05$$

Bu durumda %4'ten 20.000.— TL. borç alıp, yıllık 1.000.— TL. gelir getiren bir bina inşa ettiğimizde bu bina bize yıllık %5 gelir getirecek demektir. Böylece bu çeşit bir kapitalin etkinliği, faiz düzeyinden yüksek olduğundan bina inşaatı sürecektir.

Bu, eğer diğer kapital varlıklarından da sağlanan en yüksek gelir oranı ise, kapital marjinal etkinliği genel olarak %5 demektir.

Kısa dönemde kararsızlık gösteren M.E.I., uzun dönemde artan kapital varlıklarıyla birlikte bir düşme gösterecektir. Ancak, nüfus artışı ve teknolojiadaki değişimler bu eğilimi önleyebilir.

İşte M.E.I.'deki bu değişimler konjonktür dalgalanmaların başlıca nedenidir.

Yatırım hacmini belirleyen faiz düzeyi likidite fonksiyonuna ve para miktarma bağlıdır. Likidite fonksiyonu halkın geleceği, ekonomik ve politik koşullarındaki gelişmelerle ilgili düşüncelere göre değişecektir. Likidite fonksiyonu para-malî varlıklar arasındaki tercihleri ifade eder. Bunun ise yukarıdaki psikolojik faktörlerle olan ilgisi açıktır.

Ancak para otoriteleri, uyguladıkları para kredi sistemi ile bu değişimleri kısmen kontrol altına alabilirler. Bunların aksi davranışları örneğin genişleme döneminde artan aktif para talebine spekülatif para depolarından cevap verilmesine yol açan kısıtlayıcı para-kredi politikaları faiz düzeyini yükselterek yatırımları düşürecek ve genişleme başlamadan bitecektir.

Sonuç olarak Keynes'in belirttiği gibi «Bizim nihai amacımız, içinde yaşadığımız tipteki sistem için merkezi otorite tarafından rahatça kontrol edilebilecek veya yönetilebilecek değişkenleri seçmek olmalıdır.»

J. M. Keynes (1936) sh. 247

Bunlarda yatırımlar, bu mümkün olmadıgından devlet müdahalesi (G) dir.

Keynes faiz düzeyinin tabii eğilimi sabit kalmak ve M.E.I.'nm da düşmek eğiliminde olduğunu varsaydığı için yatırımların artması mümkün değildir. Bu bakımdan tek açık kapı olarak devlet müdahalesi kalmaktadır.

BÖLÜM 7

Sermayenin Marjinal Etkinliği
Kapital Marjinal Etkinliğindeki Sürekli Düşüş:

Bundan önce açıklıkla ortaya konulduğu gibi Keynes, kapitalin marjinal etkinliğinin uzun dönemde düşmek eğilimi göstereceğini ifade ederek faiz düzeyinin genellikle belirli bir düzeyde kalacağını ve bu nedenle yatırımların giderek azalacağını söylemektedir. Bu ise kapitalist ekonomik düzenin çökmesi demektir. Bunu önlemek için devlet müdahalesi sözkonusu olmaktadır.

Açıklamaya çalışacağımız sorun M.E.I.'mn neden düştüğüdür.

Bu konuda iktisat literatürüne kısaca bir göz attığımızda M.E.I.'nm düşmesi olayının, eski bir olay olan kâr oranının düşme eğiliminin yeni ismi olduğunu açıkça görebiliriz. A. Smith kâr oranı düşme eğilimini kapitalin bollaşmasma bağlamıştır. Ricardo ve Mili bu eğilimi, tabiatın cimriliğinden doğan azalan verimliliğe atfetmiştir. K. Marx ise farklı olarak bu eğilimi kapitalin kendi yapısı içinde aramıştır.

Keynes'in tam geliştirememekle birlikte bu konudaki görüşü Smith'in görüşlerine çok benzemektedir. Keynes uzun dönemde M.E.I.'nm düşmesini, kapital varlıkların artması sonucu umulan hasılatın azalmasına bağlamaktadır. Artan kapital daha çok miktarda mal üretilmesine neden olmakta ve bu mal fiyatları düşürmektedir. Bu durumda yeni bir ünite için umulan hasılat giderek düşmektedir.

Ancak bu eğilime karşı çıkan bazı faktörler de vardır:

- 1 — Artan nüfus
- 2 — Yeni yerleşme alanlarının açılması
- 3 — Teknolojik değişme

Keynes'in bu konudaki son görüşü, XX'nci yüzyılın bu kapitalist gelişme düzeyinde yatırım olanaklarının, XIX'uncu yüzyıla kıyasla daha az olduğudur.

BÖLÜM 9

Para, Ücretler ve Fiyatlar
206 — 236

Miktar Teorisinin Yeni İfadesi:

«İşsizlik süresince, istihdam para miktarıyla aynı oranda değişecektir; ve tam istihdam halinde fiyatlar para miktarıyla aynı oranda değişecektir.»

J. M. Keynes, General Theory of Employment Interest and Money, New York, Harcourt, Brace and Co. Inc. 1936, sh. 296

Bu temel ifadenin yanında Keynes, tam istihdam üretim düzeyine varılmadan evvel de fiyatların başlıca üç nedenle yükseleceğini kabul eder. Bu nedenleri şöyle özetleyebiliriz:

1 — İşsizlik azalırken, işçilerin artan pazarlık güçleri nedeniyle fiyatlar yükselebilir. İşsizlik azaldığında özellikle örgütlenmiş (sendikalı) işçiler kendilerini pazarlık güçleri açısından daha kuvvetli görürler. Öte yandan müteahhitler de kendi ürettikleri mallara artan talep nedeniyle işçilerin bu taleplerini daha olumlu karşılırlar. Kendi mallarına artan talepten cesaret alarak artan maliyetlerini fiyatlara geçirirler. Böylelikle artan fiyatlar için neden de hazırlanmış olur.

Ancak bu durum işçilerin tümünün reel ücretlerinin artması anlamına gelmez. Görüldüğü gibi fiyatlar da yükselmiştir. Genellikle fiyat artışları parasal ücret artışlarının sağladığı avantajları ortadan kaldıracak niteliktedir. Bununla beraber sendikalar arası rekabet nedeniyle belli bir işçi grubunun bağlı olduğu sendika parasal ücret düzeyini, fiyat artış düzeyinin üzerinde tutabilecektir. Böylece o işçi grubu açısından reel ücretler yükselmiş olabilir.

2 — Kısa dönemde azalan verimler nedeniyle fiyatlar yükselebilir. Kısa dönemde kapital teçhizatı sabittir. Bu özellik kısa dönemin tanımından doğmaktadır. Yani kısa dönem işletmelerin makina kapasitelerini arttıramadıkları bir dönemdir. Bu dönemde işsizlik azalırken yani işletmelerde çalışan işçiler artarken, başlangıçta ortalama değişken masraflar azalmaktadır.

Ancak işçi miktarı arttıkça daha az kalifiye işçiler çalışmaya başlayacaklarından ve aldıkları ücret, diğerleriyle aynı saat başına ücret olduğundan, teçhizat aynı nitelikte olsa dahi, üretilen mal (parça)

başına maliyet (ortalama değişken maliyet) artacaktır. Öte yandan işçiler verimliliklerine göre ücret alsalar da bu taktirde daha az etkin makinalarla çalışacaklarından gene parça başına maliyet (ort. değişken maliyet) artacaktır.

Özetlersek, maliyet artışı ki bu artış fiyatlara geçirilmektedir, kaynakların homojen (aynı kalitede: i.e verimlilikte) olmamaları nedeniyle ortaya çıkmaktadır.

3 — Üretimde meydana gelen darboğazlar nedeniyle fiyatlar yükselir.

Ekonomide tam istihdam üretim düzeyine yaklaşıldıkça, tüm kaynaklar aynı anda bu üretim düzeyine varmazlar. Kaynakların birbirleri arasındaki ikame olanakları da belirli limitler içinde sınırlıdır. Bu durumda herhangi bir kaynak, herhangi bir üretim dalında tam istihdam düzeyine vardığında; bu üretim dalında üretileni kendi üretiminde kullanan bir diğer üretim dalındaki bir diğer kaynak, bu üretim dalı için henüz tam istihdam düzeyine varmamış olabilir. Kullanılan teknoloji kaynaklarının belli ölçüler içinde ikamesine elverişli olduğu için, ilk endüstrinin üretim kapasitesini arttırmak mümkün olmadığından bunun ürettiği malın fiyatı ve bu malı kendi üretiminde kullanan ikinci endüstrinin de ürettiği malın fiyatı bu nedenle artacaktır. Böylelikle ekonominin tümü için tam istihdam söz konusu değilken fiyatlar artmaya başlayacaktır.